

# České klenoty UNESCO

**Turistický průvodce  
po dechberoucích  
památkách**

Jozef Petro



# České klenoty UNESCO

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na  
[www.cpress.cz](http://www.cpress.cz)  
[www.albatrosmedia.cz](http://www.albatrosmedia.cz)



**Josef Petro**  
**České klenoty UNESCO – e-kniha**  
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.  
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována  
bez písemného souhlasu majitelů práv.

**ALBATROS**  **MEDIA a.s.**

# Obsah

Úvodní slovo	4	Pohořelec	76
<b>Památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO</b>	<b>6</b>	Strahovský klášter	76
Brno – vila Tugendhat	8	Telč – historické centrum města	80
Český Krumlov – historické centrum města	12	Dějiny	81
Dějiny zámku	14	Třebíč – bazilika sv. Prokopa	
Staré město	18	a židovská čtvrť	84
Kostel sv. Víta	18	Židovská čtvrť	85
Holašovice – areál vesnice	20	Bazilika svatého Prokopa	89
Jihočeský statek	22	Žďár nad Sázavou – poutní kostel	90
Okolí Holašovic	23	<b>Památky na seznamu nehmotného kulturního dědictví lidstva</b>	<b>94</b>
Kroměříž – Arcibiskupský zámek		Loutkářství	96
a zahrady	24	Jízda králů	98
Podzámecká zahrada	30	Masopust	99
Květná zahrada	31	Slovácky verbuňk	100
Kutná Hora – historické jádro s chrámem a katedrálou	32	Sokolnictví	101
Katedrála sv. Barbory	34	<b>Památky na předběžném seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO</b>	<b>102</b>
Centrum města	36	Český ráj – skalní města Českého ráje	104
Vlašský dvůr	37	Karlštejn – hrad	110
Sedlec	37	Kladruby nad Labem – kulturní krajina hřebčína	112
Lednice – Lednicko-valtický areál	40	Krušnohoří – hornická kulturní krajina	114
Valtice	41	Kuks – skalní sochařský areál Betlém	116
Hraniční zámeček	42	Liberec – televizní vysílač a hotel na Ještědu	120
Chrám Tří Grácie	42	Luhačovice – lázně	124
Lednice	43	Mikulčice – slovanské hradiště a kostel sv. Margity Antiochijské	126
Zámecký park v Lednici	44	Ostrava – průmyslové areály	130
Litomyšl – zámek a zámecký areál	46	Praha – historické centrum: rozšíření stávající památky	132
Zámek	47	Letohrádek Hvězda	132
Náměstí	48	Břevnovský klášter	133
Olomouc – Sloup Nejsvětější Trojice	50	Müllerova vila	133
Praha – historické centrum města	54	Praha – nadčasová a humanistická architektura Jože Plečnika	134
Staré Město	55	Slavonice – renesanční domy	136
Prašná brána a obecní dům	55	Terezín – terezínská pevnost	138
Celetná ulice	56	Třeboň – rybníční soustava Třeboňské pánve	140
Staroměstské náměstí	57	Zámek	142
Staroměstská radnice	58	Velké Losiny – ruční papírna	144
Josefov	60	Západočeský lázeňský trojúhelník	145
Karlova ulice	61	Karlovy Vary	148
Karlův most	62	Mariánské Lázně	149
Malostranské náměstí	63	Františkovy Lázně	150
Malostranská beseda	63	Žatec – město chmele	151
Kostel sv. Mikuláše	65		
Josefov	60		
Karlova ulice	61		
Karlův most	62		
Malostranské náměstí	63		
Malostranská beseda	63		
Kostel sv. Mikuláše	65		
Nerudova ulice	66		
Hradčany	67		
Pražský hrad	68		
Chrám sv. Víta	69		
Starý královský palác	71		
Bazilika sv. Jiří	72		
Zlatá ulička	73		
Hradčanské náměstí	73		
Loreta	75		
Černínský palác	76		

# Úvodní slovo

Na Seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou zapsány kulturní památky a přírodní lokality, které musí splňovat některé z deseti potřebných kritérií. Zapsaná památka nebo přírodní lokalita musí např. být mistrovským dílem lidského génia nebo výjimečným příkladem vzájemné výměny hodnot v čase nebo v rámci určitého kulturního okruhu, musí být mimořádným příkladem určitého typu architektury nebo přírodního celku dokumentujícího určité stadium lidského vývoje, musí být výjimečným svědectvím kulturních tradic současné nebo zaniklé civilizace nebo jedinečným příkladem lidského obydlí. Co se týče přírodních fenoménů, musí to být fenomén s vysokou estetickou hodnotou a výjimečnou krásou nebo příklad dokumentující ekologické a biologické procesy týkající se určitého ekosystému nebo musí být jedinečným příkladem vývoje geologických procesů.

Mezi prvními památkami, které byly zapsány na seznam v roce 1978, najdeme polské město Krakow a solný důl Wieliczka, americký národní park Mesa Verde a Yellowstoneý národní

park, katedrálu v německém městě Cáchy, etiopské křesťanské skalní kostely a Simienský národní park v Etiopii, vikingskou osadu z 11. století a Nahanský národní park v Kanadě, ekvádorské hlavní město Quito, Galapázké ostrovy a senegalský ostrov Gorée.

První naše památky se na seznam dostaly v roce 1992 a patřila k nim historická centra v Praze, Českém Krumlově a Telči. V současnosti je na seznamu zapsáno 12 našich kulturních památek a 19 památek je na předběžném seznamu. Každá památka, která se chce dostat na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO, musí být předem zapsaná na předběžném seznamu a projít hodnocením odborníků UNESCO. O tom, že hodnocení je přísné, se přesvědčilo již několik našich památek, které raději svou přihlášku stáhly, než aby riskovaly záporné stanovisko komise. UNESCO totiž druhou šanci nedává, odmítnutí znamená



definitivní konec naděje dostat se na prestižní seznam. V případě stažení má navrhaná památka možnost opravit vytykané věci a zkusit žádost podat znovu.

Pokud ale památka stáhne svou žádost několikrát, a to se u nás stalo, stálo by za to zeptat se sám sebe, jestli nepřeceňuji své síly. Při pohledu z české kotliny může hodně památek vypadat unikátně, neměli bychom ale zapomenout na to, že zatímco se praotec Čech rozkukával z Řípu a hledal „domov svůj“, na indických pláních u Khadžuraha umělci již vysekávali do chrámů sochy, které svou unikátností spojenou s erotičností překvapují návštěvníka i po více než tisíci letech.

Umístění na prestižním seznamu není nastálo a v případě porušení pravidel může být lokalita ze seznamu vyškrtuta. To byl v roce 2009 případ německých Drážďan, kde postavili přes Labe nový most, který narušil atmosféru města. Tímto směrem má nakročeno také Vídeň, která je na seznamu ohrožených památek, a to kvůli plánované moderní výstavbě v centru města, a hrozí jí tak osud Drážďan.

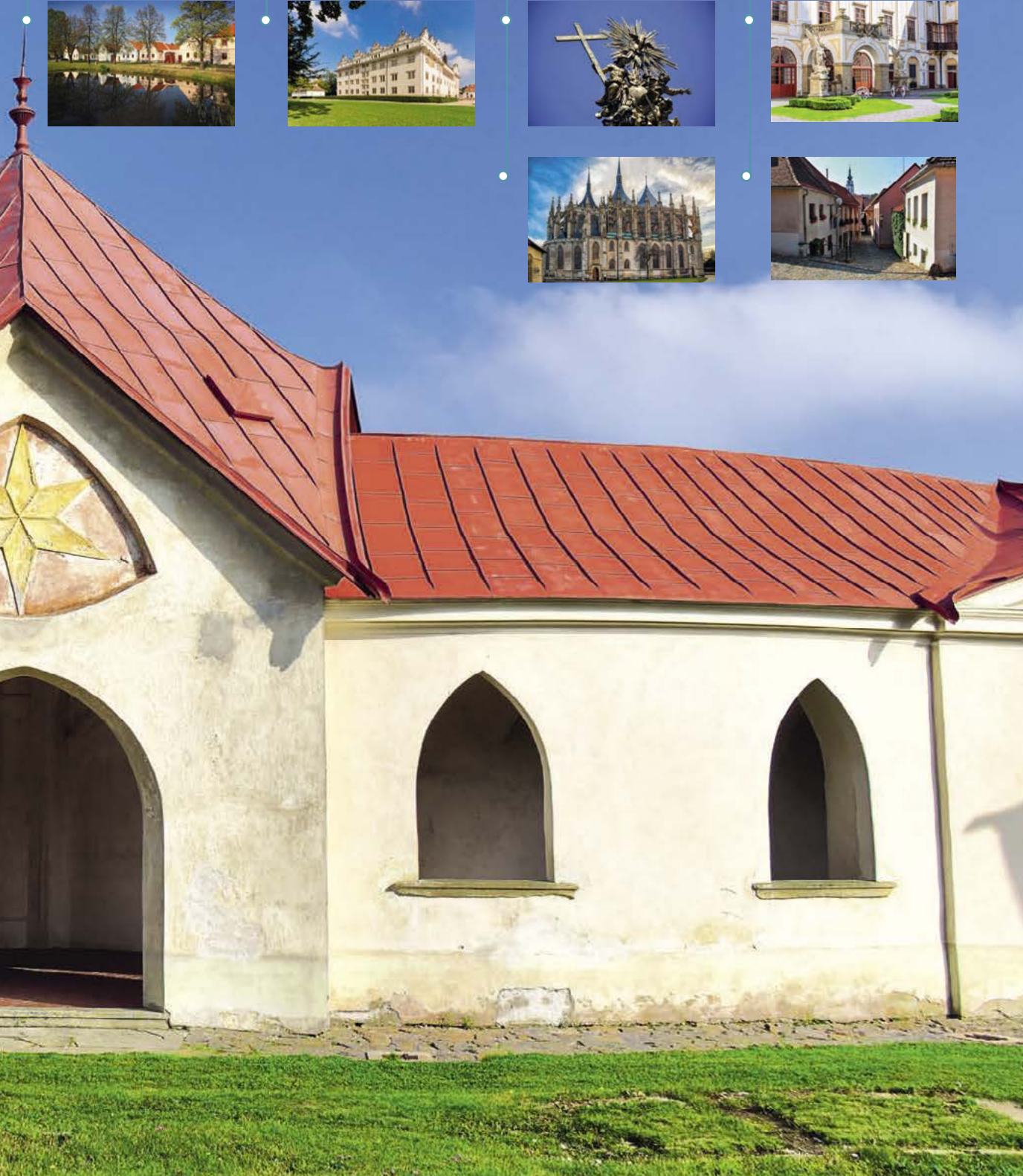
Praha může obě města brzy následovat. Důvodem by mohla být výstavba nových mrakodrapů na pražské Pankráci, které svou výškou přes 100 metrů podle odborníků UNESCO poruší panorama města.

Jozef Petro



# Památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO







## Brno – vila Tugendhat



Pohled na vilu Tugendhat ze zahrady

**Důvod zapsání:** Rodinný dům Tugendhatových je pionýrským dílem modernistické architektury, při jehož výstavbě Mies van der Rohe uplatnil koncept a materiály (ocel a tabulové sklo), které v rezidenční architektuře této doby nebyly obvyklé. Základní myšlenkou jeho konceptu vily byl dům s obrovským otevřeným prostorem s minimálním počtem příček a zdí postavený z ocele a tabulového skla.

**Rok zapsání:** 2001

**Poloha:** N 49°12'25.8''6 E 16°36'57.8'' Brno

**Otevírací doba:** březen–prosinec denně kromě Po 10–18, leden–únor denně kromě Po, Út 9–17, pouze organizované prohlídky, vstup každou hodinu

**Vstupné:** 300 a 350 Kč, vstupenky jsou obvykle vyprodané na 2–3 měsíce dopředu; vstupenky lze zakoupit také na internetu

**Web:** [www.tugendhat.eu](http://www.tugendhat.eu)



Jen málo soukromých domů je zapsáno na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Jedním z nich je brněnská vila Tugendhat, navržená německým architektem Ludwigem Miesem van der Rohe. Vila je ojedinělým příkladem moderního architektonického stylu, který se v Evropě vyvinul ve 20. letech 20. století a byl pojmenován funkcionalismus. Architektonická hodnota vily spočívá především v inovativním použití moderních prostorových a estetických konceptů, k nimž patří např. zcela novátorské použití ocelové kostry jako skeletu pro rodinný dům spolu s betonem a sklem. Velká skleněná okna vizuálně propojila interiér vily s velkou okolní zahradou, tak jak je to běžné v japonské architektuře. Jediněčný je také interiér vily navržený včetně nábytku architektem Ludwigem Miesem van der Rohe.

Vila byla postavena ve 30. letech 20. století na zakázku bohatého brněnského podnikatele Fritze Tugendhata a jeho manželky Grety. Mies van der Rohe, který je spolu s francouzským architektem Le Corbusierem, Němcem Walterem Gropiem a Američanem Frankem Lloyd Wrightem považován za zakladatele moderní architektury, navrhl nejenom samotnou budovu, ale také nábytek.

K prvnímu kontaktu Tugendhatových s architektem, který byl kromě jiného posledním ředitelem Bauhausu, německé školy architektury a umění, došlo v roce 1928. O rok nato se začalo s výstavbou domu, do kterého se rodina mohla nastěhovat v prosinci roku 1930.

Vila Tugendhat se nachází v brněnské čtvrti Černá Pole a stojí na pozemku o rozloze přibližně 7 350 m<sup>2</sup>. Samotná vila se rozkládá na ploše asi 1 200 m<sup>2</sup>, zbytek pozemku tvoří zahrada. Třípatrová vila byla postavená ve svahu, v horní části veliké zahrady. Při pohledu z ulice nic nenapovídá, že se jedná o obrovskou stavbu, protože z tohoto místa je vidět pouze nejvyšší, tedy třetí patro. V tomto patře se nacházel vchod do vily se vstupní halou, dva pokoje rodičů s koupelnou a WC, dva pokoje pro děti s koupelnou a WC, pokoj pro vychovatelku, toaleta a malá terasa pro děti. Odděleně od soukromé části majitelů se nacházel byt správce (šoféra) spojený s garáží.

Z horního patra se po schodech dostanete do druhého patra s obrovským obývacím pokojem, zimní zahradou a terasou. Vzhledem k ploše 280 m<sup>2</sup> bude lépe místo slova obývací pokoj používat výraz obývací prostor.

V tomto patře se kromě obývacího prostoru nacházela také promítací místnost, kuchyně, místnost pro přípravu jídel, místnost pro skladování



Vstupní hala vily Tugendhat



Obývací prostor

potravin, pokoj pro kuchařku a pokoj pro pokojské. Kromě obývacího prostoru, jehož součástí byla také zimní zahrada, se nachází ve druhém patře také terasa, která je schodištěm propojená se zahradou. Celý obývací prostor mohl být rozdělen do několika funkčních zón, a to pomocí onyxové stěny, půlkruhové stěny z ebenu a hedvábných závěsů. Hlavní funkční zónou byla jídelna, která byla od ostatního prostoru oddělená již zmíněnou půlkruhovou ebenovou stěnou. Jídelna se nacházela v přední části pokoje u oken nedaleko terasy a navazovala na ni přípravná jídel a kuchyně. Vedle jídelního koutu bylo u okna místo pro posezení s onyxovou stěnou v pozadí.

## Ludwig Mies van der Rohe

Známý německý architekt se narodil v roce 1886 ve městě Cáchy jako Maria Ludwig Michael Mies. Druhou část svého příjmení van der Rohe začal používat, když se přestěhoval do Berlína a začal se živit jako architekt. Rohe bylo dívčí jméno jeho matky a slova „van der“ jsou holandského původu a jsou obdobou německého predikátu „von“, který je určen pouze příslušníkům šlechtického původu. Živit se začal jako kreslič návrhů ornamentů na fasády, pracoval také v dílně svého otce, pak se věnoval vnitřnímu designu

Zóna za onyxovou stěnou sloužila jako hudební „salonek“. Vedle byla knihovna a na ni navazovala zimní zahrada s okny s velkoplošnými skly. Ta tvořila celou čelní fasádu a jednu boční stranu. Architekt tím dosáhl propojení vnitřního prostoru se zahradou.

Vizuálně byl obývací prostor propojen se zahradou sedmi velkými okny o rozloze  $5 \times 3,5$  metru, která tvořila fasádu budovy. Dvě z těchto oken se dala celá zasouvat do podlahy. Fyzicky byl obývací prostor propojen se zahradou terasou se schodištěm.

V nejnižším, tedy prvním patře se nacházelo technické zázemí: kotelna, místnost pro skladování uhlí, sklep, sklad ovoce, prádelna, sušárna, žehlárna, strojovna spouštěcích oken, místnost pro ohřev, ochlazování a vlhčení vzduchu, fotografická laboratoř a několik dalších menších místností. Při projektování bylo pamatováno i na takové maličkosti, jako je např. molová komora sloužící k uchovávání kožichů.

Ze stavebního hlediska je budova pozoruhodná tím, že hlavním nosným prvkem domu nejsou zdi, jak je to obvyklé, ale ocelová skeletová konstrukce, která

a nakonec architektuře. I když tento obor nevystudoval, úspěch se dostavil hned v profesních začátcích. Již od počátku ve svých návrzích dával přednost čistým a jednoduchým formám, volnému prostoru a tlumeným barvám. Tento koncept architektury byl v přímém protikladu k „přepřácanosti“ fasád rostlinnými a jinými figurativními motivy, které byly typické pro počátek 20. století.

Po několika stavbách pro berlínskou smetánku dostal zakázku na návrh německého pavilonu pro Světovou výstavu

umožnila navrhnout dům s jedním velkým otevřeným prostorem. To je patrné zejména ve druhém patře, které slouží jako otevřený obývací prostor. Skeletová konstrukce byla v případě brněnské vily použita při stavbě rodinného domu podle odborníků zřejmě poprvé. Dalším originálním technickým prvkem, který byl na svou dobu přímo revoluční, byl systém větrání, ochlazování a ohřívání vzduchu. Tedy to, co my dnes nazýváme systémem řízeného větrání. Třešničkou na dortu bylo zabezpečovací zařízení u vchodu do domu.

Jedinečnost vily rodiny Tugendhatových spočívá kromě originálního návrhu, technických postupů a materiálů, které se v té době při výstavbě rodinných domů nepoužívaly, zejména v návrhu a originálním ztvárnění obývacího prostoru.

Vila Tugendhat se dostala také do literatury a je hlavní „hrdinkou“ románu Skleněný pokoj, který napsal anglický spisovatel Simon Mawer. Zmínka o vile, respektive nábytku z ní, se objevuje také v románu Utz anglického romanopisce a autora cestopisů Bruce Chatwina Utz, jehož děj se odehrává v Praze.



Pocitu propojení vnitřního prostoru se zahradou napomohla velkoplošná skla



Pohled na vilu ze zahrady

v roce 1929 v Barceloně a současně také zakázku na soukromou vilu v Brně. Těmito dvěma stavbami si vybudoval jméno jako neortodoxní modernistický architekt. Protože stavba pavilonu v Barceloně byla dočasného charakteru (Barcelonský pavilon, který tam stojí dnes, je replikou z roku 1986), je vila Tugendhat Miesovým prvním trvalým dílem, kterým na sebe upozornil odbornou veřejnost.

Tricátá léta v Německu byla obdobím nástupu nacismu a nacisté měli jinou představu o architektuře než Mies

van der Rohe. Zcela opačná situace byla v USA, kde se začala prosazovat moderní architektura zcela v duchu jeho představ. Proto se v roce 1938 definitivně přestěhoval do USA, kde působil nejenom jako architekt, ale také jako vysokoškolský pedagog. K jeho nejznámějším budovám v USA patří obytné domy na třídě Lake Shore Drive v Chicagu (1951), soukromé víkendové sídlo Farnsworth House (1951) a kancelářský komplex Seagram Building v New Yorku (1958). Mies van der Rohe zemřel v roce 1969 v Chicagu.



# Český Krumlov – historické centrum města



Český Krumlov patří k nejnavštěvovanějším místům v jižních Čechách

**Důvod zapsání:** Český Krumlov se na listinu kulturního dědictví dostal jako jedinečný příklad malého středověkého města, které si vzhledem k mírovému vývoji v průběhu posledních 500 let zachovalo svou původní zástavbu, dokumentující vývoj města od doby gotické přes dobu renesance až po baroko. Meandrovitě tekoucí Vltava, strmé kamenné svahy pod zámekem a zahrady v bezprostředním okolí představují vizuálně jedinečný příklad integrace městského celku, zámku a okolní přírody do jediného celku.

**Rok zapsání:** 1992

**Poloha:** N 48° 49'0 E 14°19'0, Jižní Čechy

**Nejblíží větší město:** České Budějovice (25 km severně)

**Doprava:** z Českých Budějovic po silnici I. třídy číslo 3

**Otevírací doba:** V sezoně je zámek otevřený obvykle od 9–17hod., mimo sezonu se zavírá o hodinu dříve. V pondělí je obvykle zavřeno, ale některé památky jsou otevřené. O některých svátcích jsou v pondělí otevřené všechny památky.

**Vstupné:** od 50–200 Kč v závislosti na památce

**Web:** [www.ckrumlov.info](http://www.ckrumlov.info), [www.zamek-ceskykrumlov.cz](http://www.zamek-ceskykrumlov.cz), [www.otacivehlediste.cz](http://www.otacivehlediste.cz)

Český Krumlov, město zapsané na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, patří k nejnavštěvovanějším městům jižních Čech. Ročně město navštíví více než jeden milion návštěvníků, z nichž je asi polovina ze zahraničí. Romanticky působící městečko leží uprostřed hezké, kopcovité krajiny asi 20 km jižně od Českých Budějovic. Rozkládá se na obou březích řeky Vltavy klikatící se pod vysokou skálou, na které stojí zámek, jehož počátky sahají do 13. století. Vltava vytváří ve městě esovitý meandr, který kromě toho, že je poetický, umožňuje pohled na zámek a na domy a kostely starého města z různých úhlů. Z tohoto důvodů patří Český Krumlov k nejfotogeničtějším městům u nás.

Panoramatu města vévodí tři věže. Největší z nich je válcovitá zámecká věž, která dominuje obrovskému zámeckému komplexu. Nedaleko od ní se nad střechy domů Latránu, čtvrtě rozprostírající se pod zámkem, tyčí čtyřhranná věž kostela sv. Jošta. Naproti ní na kopci se nad domy starého města vypíná věž gotického kostela sv. Víta, kterou z jedné strany „stíní“ vysoká a štíhlá střecha klenoucí se nad hlavní lodí kostela.

Vzhledem k tomu, že v historickém jádru Českého Krumlova nenajdete moderní budovy, můžete tady pozorovat přirozený růst města od 13. až po 19. století. Období bourání starého a budování nového, které tak neblaze zasáhlo mnoho českých měst v 19. století, se Českému Krumlovu vyhnulo. Podobně se mu vyhnuly betonové

Český Krumlov má mnoho nádherných zákoutí





Zámeckou věž nelze přehlédnout



Pohled na nádvoří ze zámecké věže



Zámecké nádvoří se zdobou fasádou

stavby, budované v centrech měst v období socialismu. Ekonomická stagnace Krumlova v průběhu 19. a 20. století měla, jako vše negativní, také své pozitivní aspekty. Staré budovy sice chátraly, ze světa ale nezmizely. Město se jako Šípková Růženka probudilo ze svého spánku zejména po zapsání na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO v roce 1992. Začalo se tady ve velkém restaurovat, ve velkém začali přijíždět turisté a rozjel se turistický byznys. Podnikatelé, které tento turistický rozmach živí, si současný stav nemohou vynachválit, obyčejným obyvatelům města a staromilcům se zase stýská po prázdných večerních uličkách a době, kdy mohli přejít po mostě sami a v klidu.

## Dějiny zámku

Poprvé se písemná zmínka o Českém Krumlově objevuje v roce 1253, tedy v roce, kdy začala vláda krále Přemysla Otakara II. V jednom z jeho dokumentů se objevuje jméno Vítka z Krumlova, a to v staroněmeckém formátu jako Witigo de Chrumbenove. Jméno města prý vzniklo z německého výrazu Krumme Aue, což v překladu do češtiny znamená „Křivý luh“ – jde o zřejmou narážku na meandry, které Vltava ve městě vytváří. Z tohoto výrazu pak vznikl německý název města Krummau, ze kterého je odvozeno české označení města Krumlov. Přívlastek „Český“ se používá asi od 15. století.

Zdejší hrad založili někdy kolem poloviny 13. století páni z Krumlova. Když tento rod v roce 1302 vymřel, připadl Krumlov pánům z Rožmberka. Ti tady vládli následujících 300 let. Poslední Rožmberk, Petr Vok prodal Český Krumlov v roce 1602 Rudolfu II. Po bitvě na Bílé hoře připadlo město rodině Eggenberků, kteří ho

získali jako dar od krále. Ti vymřeli a po nich hrad a zámek přešel v roce 1719 do majetku Schwarzenbergů, kteří jej vlastnili až do roku 1947, kdy byl hrad převeden do rukou státu.

Starý Český Krumlov můžeme rozdělit na tři části: zámek, vypínající se nad městem, dále Latrán, čtvrť rozkládající se pod zámekem, a nakonec staré město. Do města je nejlepší vstoupit Budějovickou bránou, ke které je to z parkoviště pod zámeckou skálou něco přes sto metrů. Bránou postavenou v letech 1596–1598 se dostanete do čtvrtě nazývané Latrán, kterou vede stejnojmenná ulice lemovaná gotickými a renesančními domy. Ta vás přivede k prvnímu zámeckému nádvoří. Dnešní čtvrť Latrán vznikla jako osada, ve které žilo služebnictvo a personál pracující na hradě.

### Prohlídka zámku

Budovy na prvním ze čtyř zámeckých nádvoří patří k nejstarším ve městě. Na tomto rozlehlém nádvoří se nacházely převážně hospodářské budovy (konírny, kovárna, kočárovna, sýpka, pivovar, ledárna). V budově Starého purkrabství zase bydlel a úřadoval purkrabí, tedy správce hradu. Z prvního nádvoří se dostanete na nádvoří druhé, kde se původně nacházel tzv. **Dolní hrad**. Pokud máte rádi pohledy na města z pačích perspektiv, doporučujeme návštěvu věže, která tady stojí. Krumlovský zámek je po Pražském hradě druhým nejrozsáhlejším zámeckým a hradním areálem u nás a pohled z věže nejenom na něj, ale také na celé město je úchvatný.

Druhé nádvoří získalo svou podobu ve druhé polovině 16. století za velké přestavby gotického hradu na renesanční zámek za vlády Viléma z Rožmberka. V této době tady byla postavena



Plášťový most spojuje Horní hrad se zámeckou zahradou



Spodní část mostu



Otáčivé hlediště v zámecké zahradě

budova Nového purkrabství, kde sídlila administrativa spravující rožmberské dominium. Dnes se tady nachází knihovna čítající více než 40 000 knih.



Detail fontány v zámeckém parku

Z rozlehlého druhého nádvoří se vstupuje do tzv. **Horního hradu**. Dnes se ze druhého nádvoří dostanete do malého a intimního třetího nádvoří chodbou pocházející z doby renesanční přestavby. Až do poloviny 17. století vedl do Horního hradu padací most.

Třetí nádvoří si zachovalo svou renesanční podobu, jakou získalo v době vlády Viléma z Rožmberka ve druhé

## Bratři Vilém a Petr

Rožmberkové (páni z Rožmberka) byli silný šlechtický rod, který od konce 12. do počátku 17. století vládl na jihu Čech a svou mocí konkuroval českému králi. Nejznámějšími Rožmberky byli poslední dva z tohoto rodu, a to Vilém z Rožmberka (narodil se v roce 1535 na zámku Schützensdorf v dnešním Rakousku; zemřel ve svém paláci v Praze v roce 1592) a jeho bratr Petr Vok.

Vilém se rožmberským vladařem stal v roce 1551 ve věku pouhých 16 let. Hned nato se zúčastnil výpravy českých šlechticů do Itálie, kteří tam doprovázeli budoucího českého krále Maxmiliána, jedoucího si pro manželku do Španělska. První výzvu českého krále Ferdinanda I. zúčastnit se výpravy Vilém odmítl. Ve druhém dopisu mu však král napsal, že ještě nikdo neodmítl a že doufá, že Vilém nebude první. Přání krále bylo rozkazem, navíc rožmberským vladařem se mohl Vilém stát ve svém věku jenom proto, že byl králem předčasně zplnoletěn. „*Na takové arciknížecí druhé psaní pan připsal knížeti, že tak poslušně a poddaně se zachovati a na tu cestu se do Wlach [Itálie] k průvodu dáni královně Marii wyprawiti a wydati chce,*“ píše rožmberský kronikář Václav Březan.

\* Václav Březan, *Život Wiléma z Rosenberka*, nákladem Českého museum, Praha 1847

Vilém, jako představitel jednoho z nejvýznamnějších rodů českého království, byl 22 let (1570–1592) nejvyšším purkrabím Českého království, což byla nejvyšší úřednická funkce v království, tedy byl jakýmsi ministerským předsedou. Jako nejvyšší purkrabí byl současně předsedou Českého zemského sněmu, Českého zemského soudu a velitelem zemské hotovosti. Viděno dnešními očima, kromě toho, že by dnes byl ministerským předsedou, byl také předsedou Ústavního soudu a vrchním armádním velitelem. Moc královského purkrabího byla, jak vidíme ohromná, doba byla ale jiná.

Zatímco dnes jsou tyto funkce spojené, samozřejmě kromě odpovědnosti, také s odpovídajícími příjmy a požitky, v době Viléma z Rožmberka bylo vykonávání těchto funkcí spojeno zejména s výdaji. Byly to výdaje na reprezentaci, na cestování a v případě válečného nebezpečí i na vyzbrojení vojska. Byla to doba, kdy cestovní příkazy král neproplácel, podobně neproplácel diety a příspěvky na reprezentaci. A protože pokladnice prvních Habsburků na českém trůnu byla často prázdná, o výdaje se museli dělit šlechtici. A pokud neměli peníze, museli se zadlužovat. Finanční byznys fungoval



polovině 16. století. Oko návštěvníka přitáhnou zejména renesanční malby zdobící zdi nejenom třetího, ale také čtvrtého nádvoří, které se zachovaly, přestože v dalších stoletích byly na budovách prováděny další změny. Pokud si chcete prohlédnout interiéry zámku, najdete tady vstup do zámku. V opačném případě můžete pokračovat dále a přes čtvrté náměstí, které si také zachovalo svůj renesanční charakter, se dostanete

k **Plášťovému mostu**, tyčícímu se vysoko nad městem a spojujícímu Horní hrad se zahradou. Dvoupatrový zděný most se stavěl asi 70 let od konce 17. století do poloviny 18. století. Dostanete se po něm na páté zámecké nádvoří a k zámeckému divadlu. **Barokní divadlo** bylo postaveno koncem 17. století a zachoval se v něm nejenom dobový interiér, ale také kulisy, kostýmy a archiv. Jedná se o nejstarší zachovalé

jako dnes. Kdo peníze měl, půjčoval, kdo neměl, peníze bral a do zástavy dával hrady, zámky i celé vesnice s obyvateli. Z dnešního pohledu se jeví nelogické začít stavět zámek, když na to nemám. Viděno očima 16. století, půjčky logiku měly. Bez reprezentativního sídla člověk neměl šanci na vysokou funkci v království, a také přání krále bylo rozkazem. Odmítnutí mohlo znamenat nejenom nepřízeň jeho majestátu, ale v tom horším případě také ztrátu hlavy. Není tudíž divu, že se zadlužil i Vilém. A zadlužoval se také jeho mladší bratr Petr Vok.

Petr Vok se narodil v roce 1539 na zámku v Českém Krumlově. Na rozdíl od svého bratra ho vysoká politika moc nelákala. Dával přednost umění a v mládí docela rád cestoval. Jako devatenáctiletý jinoch doprovázel v roce 1558 krále Ferdinanda I. na jeho cestě do Frankfurtu nad Mohanem, o tři roky později v roce 1562 byl opět ve Frankfurtu, a to při volbě Maxmiliána II. za římskoněmeckého krále. Z Frankfurtu odjel do Nizozemí a odtud do Londýna, kde ho dokonce přijala královna Alžběta I. Výsledkem jeho cesty byl cestovní deník *Die niederlendische raiss*, ve kterém popsal své zážitky z cest po Nizozemsku a Anglii.

Jak Vilém, tak i jeho bratr Petr udržovali četné kontakty s významnými rodinami u nás i v cizině. Mezi jinými k nim patřila i rodina Mikuláše Zrinského, chorvatského vojevůdce, který proslul jako bojovník proti Turkům. Je po něm dokonce pojmenován vinjak (destilát vyráběný v zemích bývalé Jugoslávie) a jeho podobizna zdobí láhev, kterou možná znáte z dovolené v Chorvatsku. Mikuláš Zrinský si v roce 1564 vzal za ženu sestru Viléma a Petra Evu, která mu porodila syna Jana. Ten byl vychováván na dvoře Petra Voka, který svého synovce Jana dokonce určil za svého dědice.

Protože Vilém nezanechal potomka, stal se Petr Vok po jeho smrti v roce 1592 vladařem domu Rožmberského. Kromě statků zdědil ale také bratrovy dluhy, a když se k tomu přičítely jeho vlastní, dlužil Petr Vok astronomickou částku 1 milionu míšeňských kop. Dluhy pak Petr Vok řešil až do konce svého života. Zemřel podobně jako jeho bratr bez potomka, a to v roce 1611 na zámku v Třeboni. A protože krátce po něm zemřel také jím určený dědic, jeho synovec Jan Zrinsky, rožmberské dominium přešlo podle rodové smlouvy do rukou Švamberků.



Renesanční fasáda radnice patří mezi nejkrásnější na náměstí

barokní divadlo u nás, jehož dnešní stav pochází z úpravy provedené v roce 1766. Podobné zámecké divadlo se zachovalo v Litomyšli, to je ale asi o 30 let mladší.

Na divadlo navazuje **zámecká barokní zahrada**, která v dnešní podobě vznikla za Eggenberků koncem 17. století. Jedná se o zahradu o rozměrech 150 × 750 metrů, která dělá starosti dnešním městským „konšelům“. Důvodem je zdejší otáčivé hlediště, které na úředníky organizace UNESCO působí jako červená barva na býka. Divadlo, které se od svého vzniku v roce 1958 stalo kultovní jihočeskou divadelní scénou, každoročně přitahuje desetitisíce návštěvníků. Vše začalo v roce 1958 malou točnou, která byla na rozdíl od té dnešní poháněná lidskou silou a měla kapacitu 60 míst. Dnes tady stojí točna elektrická s kapacitou 644 míst. V minulosti se tady uváděla převážně česká klasika, dnes zde na trávníku mezi letitými stromy můžete z otáčejícího se hlediště spatřit také operní představení.

Když se po prohlídce zámku vrátíte na první nádvoří a dáte se opět ulicí Latrán směrem doprava, dostanete se po pár metrech na dřevěný **Lazebnický most**. Na druhé straně řeky se nachází centrum města s hlavním náměstím.

## Staré město

Na druhé straně Vltavy bylo na zelené louce někdy před rokem 1274 založeno město. První zmínka o městě, přesněji o rychtáři města, pochází právě z uvedeného roku. Na náměstí stojí mariánský sloup z roku 1716. Domy lemující náměstí jsou většinou gotického původu s renesančními a barokními fasádami. Jedna z nejhezčích renesančních fasád zdobí bílou budovu radnice. Z rohu náměstí vybíhají čtyři ulice ústící do okružní ulice vedoucí kolem náměstí. Pátá ulice vybíhající z náměstí se jmenuje Horní a vede kolem gotického kostela sv. Víta k někdejšímu jezuitskému semináři.

## Kostel sv. Víta

Gotický kostel sv. Víta stojí na vysokém ostrohu vysoko nad vodami řeky Vltavy a tvoří jakýsi protiklad českokrumlovskému zámku. Byl postaven ve 14.–15. století a v osmdesátých letech 16. století v něm byla vybudována hrobka pro manželku Viléma z Rožmberka Annu Marii Rožmberskou z Bádenu. V roce 1592 byl do hrobky uložen také Vilém z Rožmberka. Těla obou tady spočívala v cínových rakvích až do roku 1783, kdy

se církev definitivně rozhodla náhrobek odstranit. Náhrobek vadil jezuitům, kterým dal kostel sv. Víta do správy právě Vilém z Rožmberka. Náhrobek jim byl trnem v oku i před tímto datem. Prý byl blízko oltáře a bránil věřícím při pohledu na něj. Jezuité ale naráželi na nesouhlas majitelů panství. Tentokrát však majitel souhlasil, a tak byla část náhrobku nacházející se na úrovni podlahy katedrály odstraněna. To ale nestačilo, a tak jezuité otevřeli také podzemní kryptu, kde objevili cínové rakve Viléma a jeho manželky. Rakve byly otevřeny, těla přemístěna do dřevěných rakví, vrácena do hrobky a cín z rakví o váze přibližně 500 kg byl v dražbě prodán. A zbyly ještě dvě náhrobní mramorové desky. Co s nimi? Kupce zřejmě nebyl, a tak byly vsazeny do zdi kaple sv. Jana Nepomuckého, kde jsou dodnes. To bylo „poděkování“



Kostel sv. Víta se tyčí nad Vltavou

jezuitského řádu za to, že je vladař domu rožmberského pozval do Krumlova.

Když se teď vrátíte na Horní ulici a budete pokračovat dále, za několik minut dorazíte k jezuitskému semináři ze 16. století, který dnes slouží jako hotel. Naproti hotelu je v budově bývalého **jezuitského semináře** postaveného v polovině 17. století – jedná se o nejstarší barokní budovu města – umístěno regionální muzeum s expozicí věnovanou dějinám města a okolí.

## Vítkovci

Vítkovci byli starým českým rodem, jehož jméno je odvozeno od Vítka I. z Prčice. Ten zemřel v roce 1194 a podle legendy rozdělil svůj majetek mezi svých pět synů, kteří se stali zakladateli hlavních pěti rodových linií. Historicky je doložena existence pouhých čtyř synů, ten pátý byl prý levoboček. Za pátou rodovou linii jsou dnes označováni páni ze Stráže, rodová linie, která se oddělila od pánů z (Jindřichova) Hradce. Tato linie bývá někdy označovaná také jako páni ze Stráže a (Sezimova) Ústí. Páni z Ústí měli v erbu černou růži ve zlatém poli. Pohled na mapu nám prozradí, že jednotlivá panství tohoto rodu se rozprostírala na území sahajícím od Českého Krumlova až po hrad Landštejn a Telč na česko-moravském pomezí. Směrem na sever se panství pánů

z Růže, jak jsou Vítkovci někdy označováni, táhlo až k dnešnímu městu Sedlec-Prčice a Miličínu, ležícímu na někdejší a také dnešní hlavní silnici, která spojuje jih Čech z Prahou. Posledním vládcem pánů z Růže byl Petr Vok, který zemřel v roce 1611.

**Páni z Rožmberka** – erb: pětিলistá červená růže v stříbrném poli, vymřeli v roce 1611

**Páni z (Jindřichova) Hradce** – erb: pětिलistá zlatá růže v modrém poli, vymřeli v roce 1604

**Páni z Krumlova** – erb: pětिलistá zelená růže v stříbrném poli, vymřeli v roce 1302

**Páni z Landštejna a Třeboně** – erb: stříbrná růže v červeném poli, vymřeli počátkem 14. století

**Páni ze Stráže a (Sezimova) Ústí** – erb: modrá (černá) růže ve zlatém poli, vymřeli v polovině 15. století



# Holašovice – areál vesnice



Jihočeská vesnice s původními selskými statky

**Důvod zapsání:** Holašovice jsou neobvykle uceleným a zachovalým celkem vesnické lidové architektury v oblasti jižních Čech, která vešla ve známost jako selské baroko.

**Rok zapsání:** 1998

**Poloha:** N 48° 57'35" E 14° 15'10", Jihočeský kraj

**Nejblíží větší město:** České Budějovice (15 km východním směrem)

**Doprava:** Nejvýhodnějším způsobem je doprava autem, z Českých Budějovic se sem dostanete po silnici I. třídy číslo 3.

**Otevírací doba:** volně přístupné

**Vstupné:** zdarma

**Web:** [www.holasovice.eu](http://www.holasovice.eu)

**Holašovice jsou nejlépe zachovalou jihočeskou vesnicí s původními selskými statky z 18. a 19. století postavenými ve stylu tzv. jihočeského selského baroka.**

Po tom, co byly v roce 1998 zapsány na seznam UNESCO, dostaly se na mapu světových turistických atrakcí. Dnes, do předtím turisticky nedotknuté vesnice, proudí auta i autobusy s návštěvníky z celého světa. Ty na několik minut zaplaví náves, udělají spoustu fotografií a následně vyrazí za další atrakcí. A vesnice si žije dále svým poklidným životem.

Holašovice leží asi 15 km západním směrem od Českých Budějovic. Jedná se o vesnici založenou někdy v průběhu 13. století. Od roku 1292, kdy ji král Václav II. daroval cisterciáckému klášteru ve Vyšším Brodě, až do roku 1848 byla majetkem tohoto kláštera. Její jedinečnost spočívá v tom, že si zachovala svůj původní půdorys z doby, kdy byla založena. Nejvíce je to patrné při pohledu na leteckou mapu, na které jsou hezky vidět nejenom jednotlivé statky, ale také hranice zahrad a polí, které navazovaly na vnitřní dvůr statků. Ten byl obklopený obytnými a hospodářskými budovami. Vesnice má obdélníkový půdorys o rozměrech 210 × 70 metrů. Uprostřed je rozlehlá návěs s rybníčkem a kovárnou, okolo je 22 typických jihočeských statků. Dojem starobylosti je tady v centru vesnice stoprocentní, protože pohled na staré domy neruší žádná nová zástavba.

Výraz selské baroko nebo přesněji jihočeské selské baroko označující lidovou architekturu, která se rozvinula na jihu



Štíty domů připomínají fasády barokních kostelů

Čech, je tak trochu zavádějící. Označuje totiž architektonický styl, který vznikl v 19. století, tedy v době, kdy bylo baroko již součástí dějin architektury a bylo nahrazeno klasicismem. S barokem má selské baroko společné jenom ornamentální prvky zdobící fasády domů. Barevné spirály a další „kudrlinky“ zdobí domy statků v jihočeských vesnicích tak trochu připomínají kamenné křivky



Vesnice má obdélníkový půdorys s rozlehlou návěsí s rybníčkem



Jihočeský statek se skládá ze dvou budov s bránou uprostřed

barokních kostelů. Dalším spojitostí s barokem je tvar štítů, které připomínají fasády barokních kostelů. Domy postavené tímto stylem jsou typické zejména pro oblast jihočeských Blat, v jejichž jižní části se Holašovice nachází. Podobné domy tvořící menší či větší komplexy najdete také trochu severněji, a to v oblasti Soběslavských blat, v okolí Vodňan, Prachatic, částečně také kolem Písku, Tábora a Třeboně. Podobné domy objevíte na jihu Čech v téměř každé vesnici.

Ale pouze v jedné vesnici tvoří statky sedláků kompaktní uzavřený architektonický celek. V tom je právě krása a jedinečnost Holašovic. Další vzácností tohoto místa je skutečnost, že celá vesnice se zachovala v podobě, jakou měla, když tady většina štítů a barevných vyzdobených fasád ve druhé

polovině 19. století vznikla. I když jsou některé domy mladší, jejich dnešní styl odpovídá stylu, který byl běžný v době, kdy tady selské baroko ve druhé polovině 19. století vzkvétalo.

## Jihočeský statek

Typický jihočeský statek se skládá ze dvou budov spojených zdí s bránou uprostřed. Jedna budova byla obytnou budovou, druhá většinou špýcharem. Za bránou se nachází vnitřní dvůr s hospodářskými budovami, který je vzadu většinou uzavřen stodolou. Štítů domů mají trojúhelníkový tvar a svou podobou připomínají barokní kostely. Štítů mají v podstatě dvě podoby. Prvním typem štítu je štít, který má do oblouku vykrojené boční hrany a připomíná čelní

fasádu kostela sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze. Statků s tímto typem štítu na obou domech patřících k jednomu statku je v Holašovicích relativně málo. Jedná se pouze o statky s číslem 3, 4, 5, 7, 9, 17, přičemž některé z nich mají tento typ štítu pouze na jednom z domů. Podstatně více je statků se štítem druhého typu. Druhá podoba přísně dodržuje tvar trojúhelníku, tak jak ho můžeme pozorovat v horní části fasády kostela sv. Mikuláše v Českých Budějovicích a na řadě dalších barokních kostelů.

Fasády a štíty domů jsou bohatě zdobeny barevnými reliéfy s různými motivy. Vypadají přesně jako ve druhé polovině 19. století, kdy byly přestavěny ve stylu selského baroka.

## Okolí Holašovic

Severně od Holašovic, mezi Netolicemi a Hlubokou nad Vltavou, se nachází Hlubocká blata, krajina protkaná sítí menších i větších rybníků. Ve vesnicích, jako jsou Plástovice, Bavorovice, Opatovice, Pištín, Malé Chrástany, Česká Lhota, Munice, Vlhlavy a Zbudov, se zachovala celá řada vesnických statků postavených ve stylu jihočeského selského baroka. Hodně statků se nachází zejména v **Plástovicích**, které se mohou pochlubit hezkou velkou návší.

**Malé Chrástany** zase vypadají jako typická česká vesnice, jak je známe z obrázků Josefa Lady. Hezká malá návés obklopená starými statky, s kaplí uprostřed a staleté lípy kolem. A v zimě je to vše zasypané sněhem. Prostě pohádka! Typickým architektonickým prvkem všech statků jsou jejich nádherné štíty bohatě zdobené ornamenty. Štíty mají podobu trojúhelníku s rovnými stranami

nebo lehce do oblouku vykrojeného trojúhelníku s bílým lemováním. Pokud se budete chtít přenést do doby, kdy tyto hezké domy vznikaly, přečtěte si román Karla Klostermanna „*Mlhy na Blatech*“, který takto popisuje život vesnic na blatech v 70. a 80. letech 19. století: „*Kraj rovný jako stůl, vyplněný bohatými, žírnými lány, posetý nesčíslnými velkými i malými rybníky, pánev jakási, zalitá v dávnověku vodou, která tu tvořila, jak se zdá, obrovské jezero, z něhož tu a tam ostrůvek vystupoval a jehož břehy na severu a jihu sotva stanovití lze...*“



Holašovice jsou unikátní dochovaným selským barokem



Štíty domů mají tvar oblouku s vykrojenými bočními hranami nebo tvar trojúhelníku